

Polemika Krytycznoliteracka w Polsce
pod redakcją Sylwii Panek

TOM 34

THE POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT
OF THE ARTS AND SCIENCES
PHILOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL SECTION
PHILOLOGICAL COMMITTEE

Critical Literary Argument in Poland

edited by Sylwia Panek

volume 34

Urszula Kowalczuk

**The Polemic Over a New ‘National
Drama’. One Thread of Discussion
on J.I. Kraszewski’s *Rachunki***

The ‘national drama’ highlighted in the title is the particular authorial proposition on the part of Józef Szujski and at the same time, a capacious metaphor for the so-called Polish experience of the 19th century and earlier, which can be gleaned from the polemicists’ statements. The subject of the discussion is as much obvious as it is difficult to grasp, because the main course of the polemic and its seemingly side currents changed rank and location in relation to each other. Moreover, in the proposed approach, the articles, linked by intersecting issues, constitute a (relatively) autonomous part within an immeasurably larger whole, comprising critical reactions to Józef Ignacy Kraszewski’s *Rachunki*. The main adversaries in the dispute were not beneath the above well-known writer and Szujski, with Stanisław Tarnowski seconding them. The chronological framework of their statements is set by the years 1866–1869, while the historical and cultural context is the post-January Uprising in Poland and in exile, as well as the changes taking place in the first years of Galician autonomy.

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
WYDZIAŁ FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY
KOMISJA FILOLOGICZNA

Polemika Krytycznoliteracka w Polsce
pod redakcją Sylwii Panek
tom 34

Urszula Kowalczuk
Spór o nowy „dramat narodowy”.
Jeden wątek dyskusji o *Rachunkach*
J.I. Kraszewskiego

Poznań 2024

WYDAWNICTWO POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Główny Redaktor Wydawnictw PTPN
Jakub Kępiński

Recenzent
prof. dr hab. Iwona Węgrzyn

Redakcja językowa i korekta
Elżbieta Turzyńska

Projekt okładki
Elżbieta Kidacka

Łamanie
Marlena Roszkiewicz

Publikacja finansowana
w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”
w latach 2017–2021, nr projektu 11H 16 0131 84

© Copyright by Sylwia Panek, Urszula Kowalczyk, Poznań 2024

© Copyright for this edition by Poznańskie Towarzystwo
Przyjaciół Nauk, Poznań 2024

ISBN 978-83-7654-588-2

ISSN 2081-5999

Spis treści

ROZPRAWA WSTĘPNA

Spór o „dramat” / „dramat” sporu	13
Józef Szujski i konieczność nowego dramatu	32
<i>Z roku 1867. Rachunki</i> . Kraszewski czyta Szujskiego	46
Jak Stanisław Tarnowski bronił przyjaciela	65
Nie do pominięcia. Rok 1866	79
Perspektywa Bolesławity.....	79
Optyka Szujskiego	90
„Dedykacja” autora <i>Zborowskich</i>	101
Dramat(y)	108
Poezja i „dramat nasz domowy”	125

TEKSTY ŹRÓDŁOWE. ANTOLOGIA

Wykaz tekstów źródłowych.....	139
Nota edytorska	143

SPÓR WŁAŚCIWY

Józef Szujski	
Kronika literacko-artystyczna [rubryka, fragment: rec. <i>Z r. 1866 Rachunki</i> przez Bolesławitę]	151
Józef Szujski	
[Przedmowa, 1867, do: <i>Dramata</i>]	165

B.[ogdan] Bolesławita [Józef Ignacy Kraszewski]	
Literatura	173
St.[anisław] Tarnowski	
[rec.] <i>Rachunki z roku 1867</i> przez B. Bolesławitę. Poznań nakładem Żupańskiego 1868. II tomy	187
Józef Szujski	
Bohdanowi Bolesławicie przed zamknięciem <i>Rachunków na rok 1868</i>	219
B.[ogdan] Bolesławita [Józef Ignacy Kraszewski]	
Wstęp [do: <i>Z roku 1868. Rachunki. Rok trzeci</i>]	229

KONTEKSTY. KRĄG PIERWSZY

J.[ózef] I.[gnacy] Kraszewski	
Dramat	241
J.[ózef] I.[gnacy] Kraszewski	
Sztuka dramatyczna w Polsce	251
Józef Szujski	
Przedmowa [1857, do: <i>Samuel Zborowski. Studium dramatyczne</i>]	267
[Lucjan Siemieński]	
[rec.] Teatr krakowski. <i>Halszka z Ostroga</i> dramat historyczny J. Szujskiego	273
Antoni Małecki	
Ustępy z historii dramatu greckiego	281
A.[dolf] Nowaczyński	
O dramacie z przeszłości	299

KONTEKSTY. KRĄG DRUGI

Józef Szujski	
Kronika literacka i artystyczna [rubryka, fragment: rec. <i>Pieśń o domu naszym</i> W. Pola. Obraz Jana Matejki: <i>Upadek Polski</i>]	319
Józef Szujski	
Obraz Jana Matejki <i>Upadek Polski</i> . (Objaśnienie)	333
B.[ogdan] Bolesławita [Józef Ignacy Kraszewski]	
Wstęp [do: <i>Z roku 1866. Rachunki</i>]	339

B.[ogdan] Bolesławita [Józef Ignacy Kraszewski]	
Rzeczy ogólne	343
[Anonim]	
[rec.] <i>Kilka prawd z dziejów naszych, ku rozważeniu w chwili obecnej</i> , przez Józefa Szujskiego. Kraków, 1867	351
B.[ogdan] Bolesławita [Józef Ignacy Kraszewski]	
List do Anonima jako wstęp do <i>Rachunków</i>	363
[Anonim]	
[rec.] <i>Rachunki z r. 1867</i> , przez Bolesławitę. (Poznań, nakładem J.K. Żupańskiego, 1868)	375
[Zygmunt Miłkowski]	
[rec.] <i>Z roku 1867. Rachunki</i> , przez B. Bolesławitę	383
B.[ogdan] Bolesławita [Józef Ignacy Kraszewski]	
Wstęp [do: <i>Z roku 1869. Rachunki. Rok czwarty</i>]	399
Piotr Chmielowski	
Pobyty w Dreźnie. Działalność Kraszewskiego jako wychodźcy, r. 1863–1872	411
Bibliografia	429
Indeks osób	441